

ORPHEUS TRAKLAR DİNİ

Mitolojinin değişik versiyonları olmakla birlikte en eskisi, **M.Ö 530** yılında **Ibycus** adlı şair tarafından bize bırakılmış hikayedir. Homeros'un bereketli topraklar olarak söz ettiği (II. XI 222) Trakya'da özellikle tahıl, arpa ve kenevir yetiştirilmekteydi. Trakya köylerinin arpa, buğday ve başka yiyecekler bakımından zengin olduğunu bilinmektedir. Bağcılıkta da çok ilerlemiş olan **Trakya**, Homeros'un da belirttiği gibi¹ özellikle şarapları ile ünlüdür.

Homer² zamanında "lira" adıyla bir çeşit "ud" çalgı popülerdi. Ünlü şarkıcı Orfev'nin (Şarkının) vatanı olarak Trakya'nın gösterilmesi Trakların müziğe vermiş olduğu önemi göstermesi bakımından kıymetlidir. **Orpheus**'a yapılan ilk edebi atıf, M.Ö. altıncı yüzyıl lirik şairi **Ibycus**'un iki kelimelik bir parçasıdır. Antik kaynakların çoğu onun tarihsel varlığını kabul eder, *Aristoteles* bir istisnadır.

Pindar³, "**Orpheus**'u Trakya kralı Oeagrus ve Muse (peri) Calliope'un oğlu olarak tanımlar. Güneş tanrısı Apollo ve Epik şiirin ilham perisi Calliope'nin oğulları **Orfeus**, müziğin tanrısıdır". Demektedir.

Klasik çağ Yunanlıları **Orpheus**'u tüm şair ve müzisyenlerin en büyüğü olarak saygıyla karşılatmışlardır; Hermes liri icat ederken **Orpheus**'un onu mükemmelleştirdiği söylenir. Ceo'lardan Simonides⁴ gibi şairler, **Orpheus**'un müziğinin ve şarkısının kuşları, balıkları ve vahşi hayvanları cezbedebileceğini, ağaçları ve kayaları dansa dönüştürebileceğini ve nehirlerin rotasını değiştirebileceğini söylemiştir. **Orpheus**, Yeraltı Dünyası'nı ziyaret edip geri dönen bir avuç Yunan kahramandan biriydi ; onun müzik ve şarkı bile Hades üzerinde gücü vardı.

Orfeus ezgileri söyleyip, lirini çalmaya başlayınca; gökteki kuşlar durur onu dinler, müziğin ritmine kendini kaptıran dağlar, taşlar, ağaçlar bile sağa sola sallanıp ona eşlik edermiş. Hatta derler ki; Trakya bölgesinin bazı yerlerinde ağaçlar, onun bıraktığı şekilde müziğin ritmiyle aldığı şekilde kalmış öylece. Bugün Trakya'da olması gerekenin dışında, bir figürü uygulur gibi şekil almış bir ağaç görürseniz, **Orfeus**'un ezgilerine ve müziğine eşlik etmiş bir ağaçtır gördüğünüz belki de.

Orfeus öteden beri müziğin tanrısı olarak kabul edilir. Yedi telli liriyle öyle kusursuz melodiler çalmıştır ki tanrılar bile onun etkisiyle heyecanlanmışlardır. Lirin tellerine dokunduğu zaman kuşlar ve hayvanlar etrafında toplanmış, ormanda lirini çalarak yürüdüğü zaman çok yaşlı ağaçlar köklerini topraktan söküp onu takip etmiştir. **Orfeus** insanlığın tanrılarının bilgeliğini alması için kendin feda eden birçok ölümlüden biridir. Müziğin sembolizmi ile insanlığa ilahi sırları iletmiştir. Birçok yazar tanrılarını sevmelerine rağmen krallıklarını ellerinden alır diye istemeye istemeye onu ölümüne göz yumduklarını yazmıştır.

¹ Homeros ,(II. IX 71 -72; Od. IX 196, 204- 211

² **Homeros** Antik Çağ'da yaşamış Batı Anadolu Ege ozan. Batı edebiyatının ilk büyük eserleri kabul edilen *İlyada* ve *Odyseia* destanlarının yazarı veya derleyicisi olduğu kabul edilmektedir.

³ **Pindaros**, Antik Yunanistan'da yaşamış bir şair. Antik Thebai'de küçük bir köyde doğmuş ve yazdığı şiirleri devrin önemli kişilerine adamıştır.

⁴ Yunan lirik şairi.

Yine günlerden bir gün, elinde liri ezgilerini söylerken, orman perisi **Eurydike**'yi görür **Orfeus**. Belki bir görüşte aşk, belki de ezgilerle büyüyen bir aşktır aşkları ama birbirlerini öyle severler, öyle severler ki, **Eurydike**'ye olan aşkı, onun ölümüyle, arkasından Tartaros'a kadar götürür **Orfeus**'u. Homer zamanında "lira" adıyla bir çeşit "ud" çalgı popülerdi. Ünlü şarkıcı **Orfevsin** vatani olarak Trakya'nın gösterilmesi Trakların müziğe vermiş olduğu nemi göstermesi bakımındankıymetlidir⁵.

Eurydice

Yunan mitinde bir ağaç perisidir. **Orpheus**'un karısı. Bir gün kırlarda koşar çiçek toplarken yılan sokar ve ölür. **Orpheus** o kadar üzülür ve ağlar ki arkasından, her bir şeyi göze alıp **Hades**'in ölümler ülkesine iner ve karısını geri almak için yalvarır. Önden yürüyüp **Eurydice**'e yeryüzüne çıkana kadar asla arkasını dönüp bakmaması gerekmektedir ama **Orpheus** bunu beceremez ve karısını da geri alamaz. Yazık olur. **Orpheus**'un yakın arkadaşı olan sarhoş **Satyr**⁶ **Aristaios**'tan kaçarken çimenlerin üzerinde gezinen bir yılanı görmeyerek üzerine basan ve yılan tarafından sokulduğu an oracıkta can veren talihsiz peri. Talihinin güzel olduğu tek nokta, **Orpheus** gibi bir adam tarafından, peşinden yeraltına inilecek kadar çok sevilmiş olmasıdır.

Dağ ve su perilerini kovalamaktan hoşlanan, tarım ve hayvancılıkla ilgili bilgilerin hepsini bilen, zeytincilik, hayvancılık ve özellikle de arıcılıkta üstüne olmayan **Aristaios** günün birinde ozan **Orpheus**'un karısı **Eurydice**'nin peşine takılmış, kaçarken **Eurydice**'nin ayağını yılan sokmuş, güzel kadın düşüp ölmüş. Tanrılar da **Aristaios**'u cezalandırmak için salgın düşürmüşler arı kovanlarına, arılarının hepsi ölmüş. **Eurydice**'nin ölümünün ardından, **Orpheus** öyle dokunaklı ağıtlarla dile getirmiş ki yasını, tanrılar acımış ona, gel demişler **Hades**'ten geri al sevdiğini, ama gün ışığına varıncaya dek dönüp de bakmak yok yüzüne, yoksa **Eurydice** duman olur gider. Öyle yapmış **Orpheus**, karanlıkta yokuş yukarı çıkıyormuş, ardında bir gölge, bir hışırtı duyuyormuş, Eurydice mi değil mi? dayanamamış, dönüp bakmış bir çırpı, o an geri dönmüş karaltı ağlaya ağlaya... **Orpheus** gelmiş gene ormanlarına, ama sesi de ses değilmiş artık, sızlar inlermiş yellerle. Trakya kadınları kızmışlar bu haline, neden biz değil de ille **Eurydice** diye. Öylesine kabarmış öfkeleri bu yaban dişilerinin ki, yırtmışlar parçalamışlar **Orpheus**'u, atmışlar kollarını, bacaklarını, gövdesini, başını **Meriç Nehri**'ne... Baş, kolu, gövdesi de sularla akarken ozanın, **Eurydice**, **Eurydice** diye çağırıyormuş sesi...

Pindar'a göre, **Orfeus**, şarkıların babası. Lirini çalıp şakımaya başlayınca, kayaları ve ağaçları yerlerinden oynatıyor. En acımasız tanrıları bile ağlatıyor. **Orfeus** ve orman perisi **Euridike** tanışır tanışmaz birbirlerine kenetleniyorlar. Evlenip sonsuza dek mutlu olacakken; **Euridike**, onu kovalayan bir satirden kaçarken, yılan tarafından ısırılıyor ve ölüyor.

⁵ (Engin Beksaç Prof.Dr.)

⁶ Satir, Antik Yunan mitolojisinde yer alan yarı keçi yarı insan kır ve orman iyisi. Roma mitolojisindeki karşılığı faundur. Çoğunlukla gövdelerinin belden üstü insan, belden aşağısı ise teke biçimindedir

Orfeus'un 'Ölüler Diyarı'ndaki macerası da böylelikle başlamış oluyor. **Orfeus**, yaşayan hiçbir varlığın giremediği Hades'e müziği sayesinde giriyor. Çaldığı parçalar yeraltındakileri o kadar etkiliyor ki, Ölüler tanrısı Hades ve eşi Persefone, ruh eşi **Euridike**'yi dünyaya götürmesine izin veriyorlar. Ama bir şartla. **Orfeus**, ışığa çıkana kadar arkasına, yani **Euridike**'ye bakmayacak. Ancak dünya yüzeyine çıkmadan hemen önce **Orfeus**, arkasından topallayarak gelen eşine bakıyor ve **Euridike**, sonsuza dek karanlığın içinde kayboluyor. **Orfeus** hayata küsüyor; hüznü dolu şarkılar besteliyor; ondan sonra hiç bir kadına bakmıyor. Ölümü de kadınlar yüzünden oluyor, çünkü onun bu ilgisiz halini, küstahlık olarak algılayan kadınlar onu paramparça ediyorlar. Hades belki de insan doğasını bildiği için böyle bir koşul koyuyor. Bu, sadece geçmişle ilgili patolojik ilişkimiz değil, aynı zamanda güven sorununuzla ilgili. **Orfeus Euridike**'ye ve aşklarına güvense, geriye bakmaz. Eşinin arkasında olup olmadığına emin olmadığı için dönüyor. Lacan'ın yorumuna göre **Orfeus**'un geriye bakması, aslında edebiyatın doğması demek zira **Orfeus** ancak kaybedince gerçek sanat doğuyor.

Euridike ile birlikte gün ışığına çıksa, sonları, Romeo ve Juliet'in evlenip didişen bir çiftte dönüşmesi gibi bir hikâyeye evrilecek. Oysa kayıpla derin bir keder, kederle **Euridike** gibi uçsuz bucaksız bir çöl, çölden de peygamber ayetleri çıkıyor. Ayrılıkla birlikte, **Orfeus** hiç ayrılamayacaklarını da anlamış oluyor.

İlk defa o zaman inanmaya başlıyor. Başta inansaydı, zaten ruh ikizinden ayrılmayacaktı. Ama kaybını yaşaması, yasını tutması gerekiyor; tıpkı **Şiva** gibi. Kederli tanrılar, kendi içlerine dönünce, gerçeği görüyorlar: aslında, seven de, sevgili de kendileri.

Resim: 1 Eurydike Orfeus Hades ve Persephone- Rubens (1577-1640)

Orfeus ve Euridike Dini:

Trakya'nın efsanevi şarkıcısı **Orfeus'e** kadar götüren birtakım din devrimcileri **Dionizos** dinini ilkel ve kâh şekillerinden kurtarılıp daha sade ve daha temiz bir şekle sokmakta büyük rol oynamışlardır.⁷

*Tıp, daha çok Aesculapius veya Apollo'nun himayesi altındadır, yazma, genellikle Cadmus yatırılır ve tarım, **Orpheus** insanlığa **Demeter** bilginin verici olarak Triptolemus Eleusinian rolü üstlenir nerede. **Orpheus** bir augur ve seer oldu; Büyülü sanatlar ve astroloji uyguladı, Apollon ve **Dionysus'a** tarikatlar kurdu ve **Orfik** metinlerde korunan gizemli ayinleri yazdı. Pindar ve Apollonius Rodos jason ve Argonaut sarpçı ve arkadaşı olarak **Orpheus** yer. **Orpheus'un** Thebes'e gidip Theban olan Linus'unda bir kardeşi vardı. Aristophanes ve Horace tarafından yamyamlara meyveye boyun eğmeyi öğrettiklerini ve aslanları ve kaplanları ona itaat ettiğini iddia eder. Ancak Horace, **Orpheus'un** sadece vahşilere düzen ve medeniyet ihtirdiğine inanmıyordu.*

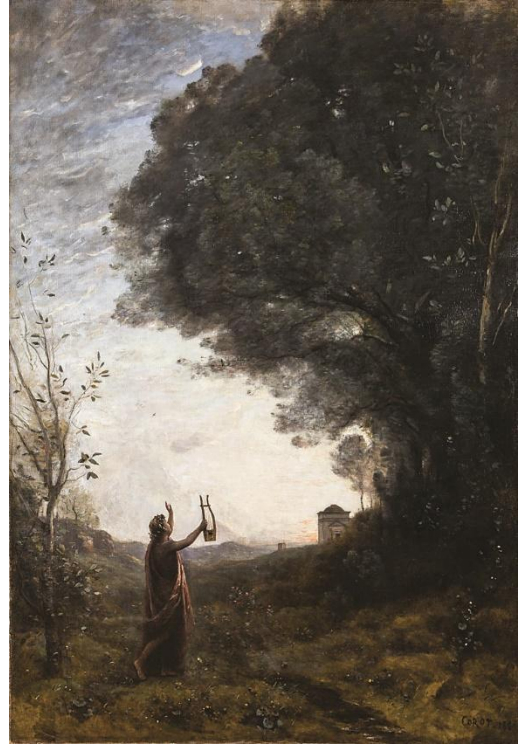
Bazı düşüncelere göre Dionysosçu hareketin çıkış noktası Trakya (veya Frigya) idi. Yunanlılara göre **Dionysos** Trak dilinde, “**Sabazios**” ve “**Sabos**” olarak isimlendirilmişti. **Dionysos** ile özdeşleştirilen **Sabazios'un**, Thrak-Phryg tanrılarında biri olduğu bilinmektedir. **Sabazios** kültürünün ise, MÖ V. Yüzyılda **Dionysos** ve **Orpheus** misterleriyle birlikte Atina'da varlığını sürdüren bir kült olduğu bilinmektedir. **Dionysos**, Yunan dünyasındaki modelinden farklı olarak, Trakya'da kâhinlik ile de ilişkilendirilmiştir.

*Bulgaristan'da bulunan anıtsal mezar yapılarında görülen cenaze törenleri sırasındaki at ve çeşitli hayvan kurbanları, Antik Trakya'da karşılaşılan **Orpheus** inancı ile bağdaştırılmaktadır.⁸*

Bölgede ayrıca at yetiştiriciliği de önemli bir yer tutmaktadır. Homeros (II. XIII 4; XIV 227) Trakyalıları “at yetiştirenler” sıfatı ile tanımlar.

⁷ (Mansel A. M., 1999, s. 220)

⁸ Yıldırım, Şahin Doğu Trakya'da Mezar Tepelerinin Ortaya Çıkışı Ve Gelişimi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Orfikler çileci bir mezhepti; **şarap**, onlar için, sadece bir sembol oldu, daha sonra, Hıristiyan ayini olarak. Aradıkları sarhoşluk tanrıyla birleşmenin "coşkusu"ydu. Strabon (M.Ö. 64 -ö. 24) **Orpheus**'u Olimpos'a yakın bir köyde yaşayan ve ölen bir ölümlü olarak sunar. "Bazıları, tabii ki, onu isteyerek kabul etti, ama diğerleri, bir komplo ve şiddetten şüphelendikleri için, ona karşı birleştiler ve onu öldürdüler." O bir müzisyen ve "sihirbaz" olarak para kazandı.

Strabo *agurteúonta* kullanır, ayrıca *Oedipus Tyrannus* Sofokles tarafından mülkiyet için aşırı bir arzu ile bir düzenbaz olarak. Teiresias karakterize etmek için kullanılır. *Agúrtēs* en sık şarlatan anlamına geliyordu ve her zaman olumsuz bir çağrıştırmaya vardı. Pausanias, **Orpheus**'u *bir mágeuse* yani sihirbaz olarak gören isimsiz bir Mısırlı'dan söz yazar. Bu süreç mit ve anlatıların ışığında, daha sonra da etkisini gösterecek bir destanlar ve kutsamalar sürecidir. Özellikle Trakya kadar, bütün Antik Çağ Dünyası için de etkileri derin olarak hissedilen **Orfeus** düşüncesi ve inanış sisteminin de bu süreçte şekillendiği anlaşılmaktadır. Antik Çağ ve sonraki Avrupa kültürü ve dini inanışlarıyla birlikte sanat ve yaşamını da etkileyen önemli kimlik olarak karşımıza çıkan bir din yayıcı ve yol gösterici olan **Orpheus**'un bu süreçte yaşamış olduğunu gösteren anlatılar mevcuttur. Vahşetle suçlanan, acımasızlığıyla ünlü Trak dünyasının yabancı ve özellikle de Trak topraklarına göz koymuş düşman ve rakip toplulukların bu suçlamaları arasında **Orpheus**, çok farklı çağrışımlara yol açan barışçı, hümanist ve üstün bir müzik ve şiir yeteneğini sergileyen olağanüstü bir insan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bizzat Yunan kültür dünyasında da **Orpheus** insanüstü bir mertebeye taşınmıştır. Bu mit'ik kişilik için verilen bilgiler onun **Meriç Nehri** ve özellikle de **nehirin batısında kalan Trak kabile** örgütlerinden birinin rahip kralı olduğunu göstermektedir. **Orpheus**, Trak ölümsüzlük inancı ve şiirsel yaratıcılık gücünün örneğidir. Aynı zamanda **Orpheus**, doğa ve insan bütünleşmesinin de temsilcisidir. Hayvancı yaşam biçiminden güç alan bir dünya görüşünden kaynaklanması nedeniyle doğayla bütünleşen sunakların Trak yaşamında yeri büyüktür. Çok yönlü bağlayıcı oluşumuyla topluluğun veya ulusun kimliğini ve bütünlüğünü sağlayan dini ve tinsel merkez olarak sunaklar toplulukların ana ve can alıcı merkezleridir. Sunaklar gelip geçici yaşam mekânlarından çok, kutsal ve atalarla gelecek arasında olduğu kadar, yaşananla yaşanılan ötesinde bir bağlantı noktasında gerçek savunmayı hak eden bir konumdadır.⁹

Menşe'lerini Trakya'nın efsanevi şarkıcısı **Orfevs**'e kadar götüren birtakım din devrimcileri **Dionizos** dinini ilkel ve kaba şekillerinden kurtarıp daha sade ve daha temiz bir şekle sokmakta büyük rol oynamışlardır.¹⁰

⁹ (Engin Bekaç Prof.Dr.) Engin Bekaç Prof.Dr. Doğu Trakya'da Traklar; *trakya. academia. edu /EnginBekac*

¹⁰ (Mansel A. M., 1999, s. 220) Arif Müfit Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 1999 Ankara, Türk Tarih Kurumu, s:220

Bir başka önemli kült de karısı **Eurydike**'yi geri getirmek için, Taenarus mağarasının arkasındaki bir geçitten yeraltına inen arpçı **Orpheus** çevresinde oluşmuştu. **Orpheus** kültü, yüzyıllar boyu sürdü ve hem Yunan dinini hem de Hristiyanlığı etkiledi. Genellikle, **Orpheus** ile birlikte şarap tanrısı **Dionysos**'un da annesi olan yarı tanrıca Semele'yi kurtarmak için yeraltına indiği kabul edilir; kimi zaman **Dionysos**'un gök tanrısı Zeus ile Persephone'nin oğlu olduğu da söylenir. Gılgamış gibi **Orpheus** da kalbindeki arzuyu *yitirmiş* olsa da **Dionysos-Orpheus** kültü de Eleusis kültü¹¹ gibi kesinlikle ölüm ve yeniden diriliş ile ilgilidir. Helenistik dönemin sanatçıları sıklıkla **Orpheus**'un niteliklerini İsa'ya atfettiler. Tüm tanrılara “ne olur ne olmaz” diye yaklaşan koruyucuları için, sanatçılar Mısırlı Horus ve Farsi Mitra'dan da yararlandılar, ama **Orpheus**-Hristos, İyi Coban ve Cehennem Ayıklayıcısı hepsinden popülerdi.¹²

Homeros ,(II. IX 71 -72; Od. IX 196, 204- 211

(Engin Beksaç Prof.Dr.)

(Mansel A. M., 1999, s. 220)

Rice, T. T. 1998, A.g.e, s. 72

Lemerle, Paul , 16/1/2019, Bizans Tarihi İltişim yay. s: 43

¹¹ Her yıl yapılan Tarım törenlerinden biri

¹² Alice K. Turner Cehennem Tarihi' 2004ist, 'AYRINTI YAYINLARI, s.38